

Anarhistička biblioteka

Anti-Copyright

Sabotaža

Emil Puže

Emil Puže

Sabotaža

<http://www.anarchosyndicalism.net/theory/sab.htm> (poslednji
put pristupljeno: 11. marta 2006.)

Prevod: Zluradi Paradi. Naslov originala: Emile Pouget, Sabotage.

anarhisticka-biblioteka.net

Sadržaj

1. Poreklo sabotaze	5
2. Tržište rada	19
3. Moral bogataša i poroci siromaha	22
4. Probosti zlatni oklop	26
5. Razne metode sabotaze	36
6. Proleterska sabotaza i kapitalistička sabotaza	43

Saboteri su izvođači građevinskih i železničkih radova, proizvođači nameštaja, hemikalija i đubriva, ukratko – svi industrijski lideri, svih kalibara, bez razlike. Svi su saboteri – svi, bez izuzetka, jer se svi bave trikovima, obmanama, patvorenjem, pljačkom i prevarom.

Sabotaža vlada u kapitalističkom svetu, ona je svuda – u industriji, trgovini, poljoprivredi.

Baš ova vrsta kapitalističke sabotaže – kojom je današnje društvo zasićeno i koju udišemo kao njegov sastavni element, kao što udišemo kiseonik iz vazduha – ova vrsta sabotaže koja će nestati jedino sa padom celog kapitalističkog društva – upravo je ona mnogo odvratnija od radničke sabotaže.

Ova poslednja – dobro je naglasiti poentu – udara kapitalizam samo po računu u banci, dok ona prva udara na same izvore ljudskog života, uništava zdravlje ljudi i puni bolnice i groblja. Iz rana koje proizvede proleterska sabotaža teče jedino zlato. Međutim, iz onih koje zadaje kapitalistička sabotaža ljudska krv lipti u mlazovima.

Radnička sabotaža je inspirisana plemenitim i altruističkim principima. Ona je štit odbrane protiv lihvarstva i mučenja koja sprovode gazde; ona je oružje obezvlašćenog koji, boreći se za održanje života svoje familije i svog sopstvenog, takođe cilja na poboljšanje društvenog položaja svoje klase, i njenom oslobođenju od eksploatacije koja je guši i gazi.

Ona je vrenje boljeg života. Sa druge strane, kapitalistička sabotaža predstavlja samo način da se poveća eksploatacija i profit. Ona samo uvećava lešinarski apetit eksploatatora, koji nikad ne može biti zadovoljen.

Ona je izraz odvratne proždrljivosti te neutoljive žeđi za bogatstvom, koja ne preza čak ni od zločina!

kriminalne, monstrozne i odvratne, koja predstavlja samu suštinu savremenog društva: protiv sabotaze koju vrše kapitalisti, koja žanje ljudske žrtve i oduzima ljudima zdravlje, kačeći se kao pijavica na sam izvor života.

Pasivnost i ravnodušnost buržoazije prema ovoj vrsti sabotaze, koja je zapravo zločin, potiče od činjenice da buržoazija izvlači najveći deo svog profita upravo iz nje.

Saboteri su farmeri i trgovci koji, patvoreći mleko – najvažniju ishranu tokom detinjstva – pokopavaju sam koren generacije koja raste.

Saboteri su mlinari i gazde pekara koji – mešajući talk, kredu ili druge jeftine ali opasne sastojke, sa brašnom – patvore hleb, hranu od najvećeg značaja.

Saboteri su proizvođači čokolade napravljene s palminim ili kakao uljem.

Saboteri su proizvođači i prodavci kafe pomešane s skrobom, cikorijom i žirom.

Saboteri su prodavci mlevenog bibera, pomešanog s ljuskama badema i košticama maslina.

Saboteri su poslastičari koji prodaju karamelu zaslađenu glikozom, šlag napravljen s vazelinom, med sa skrobom i komadima kestenja.

Saboteri su proizvođači sirćeta sa sumpornom kiselinom.

Saboteri su mlekari koji prodaju sir napravljen od skroba, i maslac od margarina.

Saboteri su pivari čije je pivo destilovano iz listova žitarica.

Saboteri su opštem dobru posvećene patriote – vojni dobavljači papirnih donova, patrona punih peska, koji prodaju fermentiranu pšenicu, pokvarenu konzervisanu hranu, itd.

Saboteri su kraljevi gvožđa i čelika koji za brodove prave moćne kotlove, sa raspuklinama i slabim tačkama, koje će izazvati eksploziju i usmrtiti hiljade ljudi.

Saboteri su veliki uvoznici mesa iz skrovitih klanica gde se tuberkulozna stoka kolje.

1. Poreklo sabotaze

Poreklo sabotaze – Rani oblici – Balzak o sabotazi – Engleski «Go Canny» – Loše nadnice, loš rad – Novi horizonti – Panika među gazdama – Impresivna deklaracija – Epholana diskusija na Kongresu C.G.T-a – Trijumfalni prijem sabotaze u Francuskoj

Do pre petnaest godina *sabotaža* je bila samo reč iz slenga, koja nije bukvalno značila «praviti drvene cipele» kao što može da se pretpostavi, već u figurativnom smislu. *Raditi nespretno, potezima kao pri pravljenu cipela*.¹

Od tada se reč transformisala u novi oblik društvenog ratovanja i konačno je, na Kongresu Generalne Konfederacije Rada² u Tuluзу 1897. imala svoje sindikalno krštenje. U početku, radnička klasa nije sa baš najvatrenijim entuzijazmom prihvatila novi termin – neki su čak bili sumnjičavi, prekorevajući ga ne samo zbog njegovog niskog porekla, već i zbog njegove – nemoralnosti.

Pa ipak, uprkos svim ovim predrasudama koje su izgledale skoro kao neprijateljstvo, *sabotaža* se nepokolebljivo širila po celom svetu. Sada uživa punu simpatiju radništva.

Štaviše, obezbedila je sebi pravo na ulazak u *Larousse*³ i nema sumnje da će Akademija (ako sama sebe ne “sabotira” pre nego što dođe do slova *S* svog rečnika) na najceremonijalniji način morati da se pokloni *sabotaži* i otvori stranice za njeno zvanično osveštenje.

Svakako, bila bi greška poverovati da je radnička klasa čekala da primeni sabotazu sve dok ovo novo oružje ekonomske akcije nije bilo zvanično blagosiljano od strane Kongresa Konfederacije.

Kao oblik otpora, *sabotaža* je stara koliko i eksploatacija ljudi.

Od dana kada je čovek zadobio kriminalnu mogućnost da profitira od tuđeg rada – baš od tog dana – eksploatisani radnik je ins-

¹ ‘Sabot’ je drvena cipela (na francuskom – *prim. prev.*)

² C.G.T. – Confédération Générale du Travail (*prim. prev.*)

³ Standardni rečnik francuskog jezika. Reč nije registrovana ni u jednom

tinktivno pokušavao da pruži svom gospodaru manje nego što se od njega tražilo. U tom smislu je radnik nesvesno sprovodio *sabotažu*, iskazujući na indirektan način neotklonjivi antagonizam koji sukobljava Kapital i Rad.

Ova neizbežna posledica sukoba koji razdvaja društvo izneta je na svetlo dana pre tri četvrtine veka od strane Balzaka, u delu "La Maison Nucingen" (Banka Nisenžen), u vezi sa neredima u Lionu 1831. godine. Ostavio nam je jasnu i oštru definiciju *sabotaže*:

"Dosta je rečeno", piše Balzak, "o lionskoj pobuni i Republici ubijenoj na ulici, ali niko nije rekao istinu. Republika je šćepala pokret kao što pobunjenik šćepa pušku. Privreda Liona je privreda bez odvažnosti – ne proizvodi ni kilogram svile ako nije naručeno ili blagovremeno plaćeno. Kada je potražnja niska – radnik gladuje; kada radi – ima jedva za preživljavanje. Veslačići na galijama su srećniji od njega.

Nakon julske revolucije, siromaštvo je doseglo toliki obim da je radništvo podiglo zastavu sa parolom: 'Hleb ili smrt!' – poruku koju je vlada trebalo ozbiljno da razmotri. Umesto toga, Lion je hteo da gradi pozorišta da bi postao glavni grad – otud besmisleno razbacivanje novcem.

Republikanci su kroz rastuću bedu uspeli da nanjuše nadolazeći ustanak, i organizovali su prelce koji su vodili dvostruku bitku. Lion je trajao tri dana, nakon čega je red prevagnuo ponovo, i prosjak se vratio u svoju štenaru.

Razvivši do tada svilu iz svilčevih čaura u konce, prelac je izbacio čestitost kroz vrata i počeo sa nauljivanjem prstiju. Naravno, sa pedantnom savesnošću isporučio

engleskom rečniku, ali će sigurno biti u najskorijoj budućnosti.

nih na pod, celih pasuse izmešanih i zamršenih, linotipa koji ne rade, presa koje je uhvatila reuma i kostobolja, i tako dalje.

Sve je to bio nespretni i loš rad nekoga za koga se pretpostavljalo da je štrajkbreher, a koji je zapravo bio jedan od štrajkača, radeći za rad sabotiranja gazde dok se ovaj ne preda. Ako pređemo sa industrijskog na polje trgovine, sabotaza se sastoji od odbrane interesa mušterija i klijenata, umesto prisvajanja interesa gazde. Na primer, u najosnovnijim trgovinama, apotekar, mesar, prodavac, itd. davaće mušterijama pravu količnu umesto profesionalnog oduzimanja jednog prsta mere.

Mogli bismo da navedemo još mnogo primera i načina, ali pošto ne pišemo tehnički rad o sabotazi, verujemo da nije neophodno da se dalje udubljujemo u sve forme sabotaze – koje su mnogobrojne i složene – koje mogu da budu, i koje jesu često primenjivane od strane pobunjenih radnika.

Ovi primeri koje smo naveli više su nego dovoljni da naglase efikasnost i da predstave karakteristike sabotaze.

6. Proleterska sabotaza i kapitalistička sabotaza

Proleterska sabotaza i kapitalistička sabotaza – Saboteri mleka – Saboteri mlinova – Saboteri gvožđa i čelika – Veliki izvođači radova i otadžbina – Iz radničke sabotaze kaplje zlato buržoazije – Iz kapitalističke sabotaze cedi se ljudska krv

Kao što smo već rekli, proučavajući razne sisteme proleterske sabotaze, u kakvom god obliku i trenutku da se manifestuje, njena osnovna karakteristika – apsolutno uvek – je udar na gazdin džep.

Za radničku sabotazu, koja je usmerena jedino na sredstva eksploatacije – protiv mašina i alata, tj. protiv inertnih, neosetljivih i beživotnih stvari – buržoazija ima samo psovke i kletve. Sa druge strane, omalovažavači i klevetnici radničke klase nikad nisu bili zapanjeni i nikad nisu iskazali bes protiv druge vrste sabotaze zaista

Pre nekoliko godina, radnici koji su lepili plakate za jednu parisku korporaciju – pošto su im smanjene plate – osvetili su se povećavanjem lepljive smeše korišćene za rad, i dodavanjem malo lojanica.

Rad je nastavljen fantastično. Plakati i oglasi su postavljeni dobro i oprezno kao nikad do tada. Međutim, nakon dva sata, kada se lepak osušio, plakati su pali i cela stvar je morala ponovo da se uradi. Nakon što je napokon rešio zagonetku, gazda je zažalio zbog svog kukavičkog poteza. Nabranje hiljadu metoda i načina sabotiranja predstavljalo bi beskrajnu brojnicu. Obučari imaju neograničene varijante trikova; kao i pekari. Drvosečama ne može biti naporno da koriste sekiru tako da drvo ili deblo bude presečeno po celoj dužini. Molerima je verovatno lako da zamute ili zgusnu boje kako im se sviđa. Međutim, u sabotaži prednjače građevinari, koji je od 1906. godine primenjuju obilno.

Na primer, neretko se dešava da se, nakon završetka gradnje šestospratnice, otkrije da dimnjaci ne vuku. Nakon inspekcije otkrije se da su prekinuti negde; manje ili više slučajno, špahtla puna cementa zaglavila se u dimnjaku.

Drugi put druga nesreća – jednog finog jutra po dolasku na posao otkriju da je vagon pun cementa ili gipsanog maltera oboren, a materijal rasut, i tako dalje.

Dalje, naši dobri prijatelji moleri dobro znaju kako da izmešaju belu boju sa posebnim hemijskim sadržajem, tako da nakon nekoliko sati svi nanosi laka izgledaju kao da su čađavi.

Posledica svega toga je da su se nadnice građevinara i molera uvećale, dok je radni dan skraćen, a time i nesnosna arogancija gazdi.

Skoro da nema potrebe da pričamo i o metodama sabotaže u štamparskoj industriji. Tokom poslednjih štrajkova, gazde su bile sasvim fino namučene i imale su dovoljno prilika da uvide cenu štampane stvari pune grešaka, mrlja mastila, neispravljenih grešaka, itd., kompozicija izokrenutih i razbijenih, celih listova ispušte-

je tačnu količinu – ali je svila bila potpuno umrljana uljem te je tržište svile bilo poplavljeno lošom robom, što je moglo da izazove krah Liona i gubitak znatnog udela u francuskoj trgovini.

Balzak je dobro pazio da pokaže da je sabotaža prelaca bila samo odmazda žrtve. Stavljanjem ulja u vretna oni su vratili nemilosrdnim gazdama koji su im za jelo obećali bajonete umesto hleba, i koji su tako darežljivo ispunili svoje obećanje.

Zaista, nije li akt sabotaže jednak posledicama pretrpljene nepravde?

Nije li u poreklu i razlozima svakog akta sabotaže pokazana kapitalistička eksploatacija, koja često doseže do okrutnosti?

I ova reakcija protiv eksploatacije, u kojem god obliku da se manifestuje – nije li ona i stav ili akcija otpora – bilo kog oblika? Time se vraćamo našem stavu da je sabotaža stara koliko i eksploatacija ljudi.

Takođe, ne treba misliti ni da je sabotaža proizvod sa pariskom etiketom. Zaista, sabotaža je – ako išta – teorija uvezena iz Engleske, i praktikovana je sa druge strane Kanala dugo vremena pod nazivom “Go Cannie” – škotski izraz koji bukvalno znači “Samo polako”.

Primer ubedljive efikasnosti pristupa “samo polako” dao je časopis “The Social Museum”:

“Godine 1889. lučki radnici Glazgova su počeli štrajk tražeći povećanje plate za dva centa po satu.

Poslodavci i rukovodioci su glatko odbili i uz veliki trošak doveli veliki broj seljačkih ruku da zamene štrajkače, zaključujući da će radnici morati da odustanu od borbe i vrate se na posao pod istim uslovima kao pre.

Neposredno pre nastavka rada generalni sekretar ih je još jednom okupio i rekao: ‘Momci, danas morate da se vratite na posao, sa nadnicama istim kao ranije.’

Poslodavci su izrazili i ponavljali svoje potpuno zadovoljstvo radom koji su izveli seljaci koji su dovedeni tokom poslednjih nedelja. Videli smo ih kako rade, i više nego dobro znamo koliko zadovoljava njihov rad – videli smo da ne mogu ni ravnotežu da održavaju na mostovima, i videli smo kako im u more ispada polovina robe koju su ukrcavali i iskrcavali. Ukratko, videli smo da ni dvojica takvih ne mogu da rade posao kao jedan od nas. Pa ipak, gazde su rekle da su zadovoljne njihovim radom, usled čega nam ostaje samo jedno: dajmo im isti takav rad. Radite zato kao što seljačke ruke rade – njihova ih je nesposobnost dovodila čak do toga da padaju u vodu, ali vi to ne morate da radite, naravno.”

Ove instrukcije su savesno sprovedene, pa su radnici bukvalno primenili «samo polako» teoriju. Nakon nekoliko dana, poslodavci su pozvali generalnog sekretara lučkih radnika, molivši ga da nagovori radnike da rade kao pre, izjavljujući da su spremni da daju povišicu od dva centa.

Pređimo sa praktičnog na teorijski primer. Zanimljivo bi bilo navesti nekoliko stranica jednog engleskog pamfleta izdatog 1895. u svrhu popularisanja metode «samo polako»:

«Ako hoćeš da kupiš šešir koji vredi 2 funte, moraš da platiš 2 funte. Ako hoćeš da potrošiš samo 1.5 funti, moraš da se zadovoljiš slabijim kvalitetom. Šešir je roba. Ako hoćeš da kupiš pola tuceta košulja po 50 centi, moraš da platiš 3 funte. Ako hoćeš da potrošiš samo 2.5 funti, onda možeš da dobiješ samo pet košulja.

Sad, gazde tvrde da su rad i veština samo roba, baš kao i šeširi i košulje.

Dobro onda – kažemo – držaćemo vas za reč. Ako su rad i veština roba, onda njihovi vlasnici imaju pravo da

su se izrađivali krzneni kaputi za mušterije. Svi krojači su poslušali ovaj savet, i smanjili su za jednu trećinu inča¹⁰ veličinu svih šablona koje su mogli da nađu. Štrajk je proglašen i gazda je, normalno, počeo da unajmljuje štrajkbrehere ali – začudo – štrajkači kao da nisu marili, i ostavili su štrajhbrehere na miru.

Zamislite gazdino iznenađenje i bes kada je napokon otkrio da nijedan proizvod nije prave veličine i oblika. Nakon što je potrošio dobru gomilu dolara, krznar je bio primoran da popusti pred zahtevima svojih prethodnih (bivših) radnika koji su, nakon što su se vratili na posao, prepravili i popravili šablone da budu kao ranije.

Još uvek niko nije zaboravio ogroman kaos i dezorganizovanost koju je u proleće 1909. izazvao štrajk telegrafista u Francuskoj. Ovaj je štrajk zapanjio mnoge buržuje, dobrovoljno kratkovide, koji su prevideli sve društvene simptome, čak i one najočiglednije.

Ova cenjena gospoda bi mnogo manje bila zatečena da je čitala šta je «Le Cri Postal» (*Glas Pošte*), glasilo Sindikata poštara i telegrafista, objavio u aprilu 1907.:

«Hoćete da razbijete našu organizaciju i da je onemogućite da se bori za našu klasu, ali ono što nikada nećete moći da predupredite je da jednog lepog dana pisma i telegrami iz Lila putuju malo zaobilaznijim putem, preko Perpinjana.

Ono što ne možete da izbegnete je da se telefonske žice simultano upletu, i da telegrafski aparati počnu čudno i neobjašnjivo da se ponašaju. Nikada nećete sprečiti deset hiljada radnika da ostanu na svojim radnim mestima, ali prekrštenih ruku; ne možete da zabranite da deset hiljada ljudi svi, jednoglasno, istog dana, istog sata, podnesu otkaze i prestanu da rade.

I, najgore od svega – ono što apsolutno ne možete da uradite – je da ih zamenite svojim vojnicima.»

¹⁰ Otprilike 8 mm (*prim. prev.*)

diletantizma ili zle namere, već jedino usled pokoravanja moćnoj nužnosti. Ne treba zaboraviti da se za mnoge radnike u većini štrajkova radi o pitanju života ili smrti. Ako ne parališu mašine sigurno idu ka neizbežnom porazu, ka slomu svih svojih nada. Sa druge strane, primenjujući sabotažu, radnici će sigurno navući na sebe kletve i psovke buržoazije – ali će ujedno sebi obezbediti veliku šansu za uspeh.

Imajući u vidu sve interese koji su u igri, lako je razumeti zašto radnička klasa tako malo obraća pažnju na anatemitisanje od strane pristrasnog i zatrovanog javnog mnjenja – i nama izgleda potpuno logično da ih strah od osude kapitalista i njihovih saveznika uopšte ne zaustavlja u ovim lukavim i odvažnim akcijama koje skoro da im garantuju pobedu.

Radnici se nalaze u poziciji sličnoj onoj u kojoj se nalazi armija koja se povlači – gonjena od strane neprijatelja, odlučuje da uništi opremu, oružje i zalihe koje bi ih omele u maršu i možda pale u ruke neprijatelju. U takom slučaju uništavanje je legitimno i mudar potez, dok bi u drugom slučaju bilo čista ludost. Snagom istog ovog argumenta niko ne može da krivi radnike koji posegnu za sabotažom u cilju obezbeđivanja pobeđe za sebe. Na kraju, o sabotaži možemo da kažemo ono što je rečeno za svaku taktiku i svako oružje: cilj opravdava sredstva.

Upravo su pokoravajući se ovoj neizbežnoj nužnosti vozači tramvaja u Lionu, pre nekoliko godina, sipali cement u skretnice šina, sprečavajući tako promet tramvaja kojima su upravljali štrajkbreheri.

Isto važi i za železničke radnike Medoka (Medoc) koji su štrajkovali u julu 1908. godine. Pre nego što su obustavili rad, presekli su telegrafске žice između raznih stanica; a kada je kompanija učinila sve što može da ponovo organizuje službu, otkriveno je da su sa svih pumpi za vodu štrafovi i matice skinuti i negde sakriveni.

Jedan pametni sistem sabotiranja primenjen je u Filadelfiji od strane radnika u velikoj krznarskoj fabrici. Pre obustave rada, krojač je njihov sindikat uputio da promene veličinu šablona po kojima

ih prodaju kao što šeširdžija prodaje šešire i krojač košulje. Ove zanatlije daju određenu vrednost u zamenu za jednaku vrednost. Za nižu cenu imaćete robu ili nižeg kvaliteta, ili manjeg kvantiteta. Dajte radniku pristojnu platu, i on će vam dati najbolji rad uz najveću veštinu.

Sa druge strane, dajte radniku nedovoljnu naknadu i gubite pravo da zahtevate najbolje od njegovog rada, baš kao kad biste za jednu funtu tražili šešir vredan dve.»

Stoga «samo polako» metoda predstavlja sistematsku primenu formule: «Loše nadnice, loš rad». Ali, ne samo to. Iz ove formule se izvode, kao logična posledica, mnoge manifestacije proleterske odlučnosti u sukobu sa kapitalističkom.

Ovoj taktici, danas već široko rasprostranjenoj po Engleskoj, gde su je zagovarale i praktikovale radničke organizacije, nije trebalo dugo da pređe Kanal i uspostavi se u Francuskoj – kao što joj neće trebati mnogo da pređe Alpe i proširi se iz Francuske u Italiju. Stoga, ubrzo nakon 1889. možemo da uočimo njene prve manifestacije u Francuskoj.

Nacionalni Savez železničara je u to vreme bio angažovan u kampanji protiv Merlin Trarjeovih (Merlin Trarieux) zakona o železnicima, koji je za cilj imao oduzimanje železničkim radnicima prava na udruživanje.

Raspravljalo se o pitanju odgovaranja generalnim štrajkom ako bi se ovaj zakon usvojio. Žerar (Guerard), sekretar Saveza železničara, održao je odlučan i precizan govor. Naglasio je da se železničari neće ustezati da primene sva sredstva da bi odbranili svoju sindikalnu slobodu, i napravio aluziju na domišljatu i jeftinu metodu borbe:

«S određenim sastojkom, vrednim dva centa, iskorišćenim na jedan poseban način» – rekao je – «železniča-

rima će biti lako da dovedu lokomotive u takvo stanje da njihovo korišćenje postane nemoguće.»

Ova jasna i odvažna izjava, koja je otvarala nova nepredviđena polja borbe, izazvala je strahovito urlanje i duboko komešanje u redovima poslodavaca i vlade, koji su već predviđali – ne bez straha – posledice generalnog štrajka železničkih radnika.

Međutim, iako je Žerarovim govorom pitanje sabotaže bilo otvoreno postavljeno, ne bi bilo tačno pretpostaviti da nije praktikovana još ranije u Francuskoj.

Da bi se to dokazalo, dovoljno je setiti se tipičnog primera «trika» koji je postao poznat u telegrafskim centrima. Nešto pre 1881. godine, operatori centralne kancelarije – nezadovoljni visinom plate za prekovremeni noćni rad – poslali su peticiju tadašnjem ministru pošte i telegrafa, M. Košeriju (M. Cochery), tražeći deset franaka umesto pet, koliko su tada bili plaćeni za rad od šest sati popodne do sedam ujutru. Uzalud su čekali nekoliko dana na odgovor iz administracije, i pošto su bili obavješteni da nikad i neće stići, među njima je počeo da se širi prkos i bes.

Pošto štrajk nije bio moguć, pribegli su triku.

Jednog lepog jutra, Pariz se probudio u otkriću da su sve telegrafске linije presečene.⁴ To je trajalo četiri ili pet dana.

Viši krugovi administracije, s inženjerima i brojnim ekipama poslovođa i tehničara, upali su u centralnu kancelariju da izvrše detaljnu inspekciju svakog aparata, baterijske žice, itd., od ulaznih vrata pa sve do podruma, ali – začudo – nisu uspeli da otkriju razlog problema.

Pet dana nakon ovog nezaboravnog i čudesnog «nesrećnog slučaja», poruka iz administracije obavestila je operatere da će od tog dana noćna služba biti plaćena deset franaka umesto pet.

Ništa više nisu tražili. «Sledećeg dana su sve linije ponovo zujale kao pokrenute magijom. Autor ovog čudesnog trika nikad nije pro-

⁴ Telefoni još nisu bili instalirani (*primedba u engleskom prevodu*)

Možda ova taktika kojom se štrajkom mašinerije potpomaže štrajk ruku izgleda nisko i podlo – ali nije tako.

Klasno svesni radnici znaju da su samo manjina, i plaše se da njihovi drugovi nemaju dovoljno petlje i energije da izdrže do kraja. Zbog toga, da bi predupredili dezertiranje i odsekli odstupnicu masi, oni ruše mostove za sobom.

Ovaj se rezultat postiže time što se previše pokornim radnicima oduzima sredstvo njihovog rada – tj. paralizacijom mašina koje njihov trud čine plodonosnim i unosnim.

Na ovaj se način izbegava izdaja i dezerteri su sprečeni da sarađuju s neprijateljem i nastave rad pre odgovarajućeg vremena.

Još jedan razlog ide u prilog ovoj taktici.

Kao što su Buske i Reno primetili, štrajkači se ne nose samo sa štrajkbreherima, već ne smeju da veruju ni vojsci. Zapravo, praksa menjanja štrajkača vojnicima postaje sve više sistematska. Stoga, tokom štrajka pekara, električara, železničkih radnika, itd. vlada odmah uskače da bi štrajku presekla tetive i slomila ga tako što dovodi vojsku umesto pobunjenih radnika, a ova je praksa postala toliko raširena da je vlada – da bi je potpuno sistematizovala – u slučaju električara obučila jednu diviziju signalnog korpusa u opsluživanju električnih centrala i upravljanju mašinerijom pokretanom strujom – i vojnici su uvek spremni da se «prihvate dužnosti» na prve simptome štrajka u elektroprivredi.

Usled svega toga, očigledno je da će štrajkači – ako su već svesni planova vlade, a pre obustave rada ne uspeju da odbiju i osujete intervenciju vojske tako što će je učiniti nemogućom i neefikasnom – već na samom početku izgubiti bitku.

Štaviše, oni bi sami bili krivi za ovu neoprostivu grešku, ako predviđenu opasnost nisu predupredili na vreme. Ako bi i uspeli, odmah bi bili optuženi da su vandali i osuđivali bi ih zbog nedostatka poštovanja za mašine i alat. Ova kritika bi bila na mestu ako bi radnik unapred i sistematično planirao oštećivanje mašinerije bez ikakvog povoda ili provokacije, i bez određenog cilja, ali to nije slučaj. Ako radnici onesposobljavaju mašine, to nije iz pukog hira,

davati odvratan miris supstance koju su upile. Rezultat: beskorisne pećnice.

Pomalja li se štrajk u industriji gvožđa, čelika, bakra ili drugih ruda?

Malo šmirgl-praha u zupčanicima mašina, koje kao mitska čudovišta označavaju eksploataciju radnika, i ove će postati paralisane i beskorisne.

Gvozdena ruda će postati bespomoćna kao odojče, a time i štrajkbreheri...»

A. Reno (A. Renault), radnik Zapadne železnice, dotakao se istog argumenta u svom delu «Sindikalizam u železnici», argumenta koji ga je koštao njegovog položaja, nakon suđenja u kojem je ovaj tekst uzet kao sudski dokaz. «Da bi se obezbedio uspeh», objašnjavao je Reno, «u slučaju da nisu svi železnički radnici obustavili posao u isto vreme, neophodno je da se lukavstvo – o kojem je ovde beskorisno davati definicije – odmah i simultano primeni u svim bitnim centrima, čim se objavi štrajk.

«Za ovo je neophodno da štrajkačke linije naših drugova, određene da po svaku cenu spreče promet vozova, budu u svakom važnijem centru i lokaciji. Bilo bi dobro da se odaberu među najveštijim i najiskusnijim radnicima oni koji mogu lako da nađu slabe tačke, bez poteza glupog uništavanja; koji bi svojim akcijama otvorenih očiju, oprezno i inteligentno, kao i energičnom i efikasnom veštinom, jednim jedinim udarcem onesposobili i učinili beskorisnim na nekoliko dana materijal neophodan za regularno funkcionisanje službe i promet vozova. Neophodno je da se ovo izvede ozbiljno. Dobro je unapred se obračunati sa štrajkbreherima i vojskom...»

nađen od strane administracije koja, ako je i pogodila motiv, nije bila sposobna da otkrije sredstva kojim je izvršen.»⁵

Kocka je time bačena.

«Sabotaža», koja je do tada bila primenjivana nesvesno i instinktivno od strane radništva, uz popularno ime koje joj je ostalo pripisano, 1895. počinje sa krštenjem, sa teorijskim blagoslovom, i zauzima mesto među ostalim sredstvima društvenog ratovanja – priznata, potvrđena, zagovarana i praktikovana od strane radničkih udruženja.

Godine 1897. Kongres Konfederacije je držan u Tuluzu. Prefekt senske oblasti je odbio da delegatima Saveza opštinskih radnika dopusti odustvo koje su tražili da bi mogli da prisustvuju Kongresu. Ujedinjeni savezi Sene su opravdano protestovali, smatrajući ovu zabranu otvorenim napadom na pravo na organizovanje.

Tokom zasedanja Kongresa tražena je smena Prefekta, i momentalno i jednoglasno izglasana je osuda njegovog čina. Jedan od delegata⁶ je primetio da se Prefekt nimalo neće zabrinuti zbog ove osude i protesta radnika, dodavši:

«Umesto protestovanja, bolje bi bilo pribeći akciji. Umesto da povijamo glave pred naređenjima i zabranama vladajućih klasa, bilo bi mnogo efektivnije da uzvratimo. Zašto ne bismo na šamar odgovorili udarcem?»

Emil Puže je dodao da su njegove opaske izvučene iz taktike borbe koju će Kongres uskoro biti pozvan da izglasa. S tim u vezi naveo je s kakvim je emocijama i strahom kapitalistički svet bio pogođen kada je drug Žerar objavio da će smešna suma od dva centa, pametno utrošena, biti dovoljna železničkim radnicima da izbacе iz funkcije ceo voz, pokretan moćnim mašinama, te je zaključio sledećim predlogom:

⁵ Le Travailleur des P.P.T., Sept., 1896.

⁶ Upravo Emil Puže (*primedba u engleskom prevodu*)

«Kongres, smatrajući izlišnim bilo kakvo okrivljivanje vlade, koja prosto vrši svoje prirodne funkcije, poziva opštinske radnike da izazovu sto hljada franaka vrednu štetu službi, kako bi nagradili Prefekta za njegovu zabranu.»

Ovo Pužeovo izlaganje je eksplodiralo kao bomba. Prvo je zavladalo ogromno zaprepašćenje među samim delegatima, koji nisu odmah shvatili odlučno, neustrašivo i izazivajuće značenje predloga – a potom su mnogi i protestovali. Kratka i jasna rezolucija sahranila je predlog.

Ali, šta ima veze? Predlog je postigao svoj cilj; pažnja Kongresa skrenuta je ka ovom pitanju, diskusija je otvorena i razmišljanja su se izoštrila.

Usled toga, izveštaj Komiteta o bojkotu i *sabotaži*, podnet Skupštini nekoliko dana kasnije, dočekan je s najvećim i najkorisnijim simpatijama.

U pomenutom izveštaju, nakon definisanja i objašnjavanja *sabotaže*, Komitet je pisao: «Radnici su do sada već potvrdili svoje revolucionarne stavove, ali su najveći deo vremena ostali u čisto teorijskoj sferi. Radili su na širenju ideje oslobođenja i izlagali su plan za buduće društvo iz kojeg će biti eliminisana eksploatacija ljudi. Ali – uz ovu obrazovnu i neosporno neophodnu propagandu – zašto ništa nije urađeno ili pokušano u odbrani od protivnapada kapitalista, kako bi se radnicima olakšalo breme koje im nameću gazde? Naši sastanci se uvek zaključuju povikom ‚Živela socijalna revolucija!‘ – povikom koji je daleko od materijalizovanja na bilo koji način. Zaista je za osudu što naš Kongres, iako stalno potvrđuje svoje revolucionarne pozicije, još nije izveo bilo kakva praktična revolucionarna sredstva i metode iz sfere reči, i ušao u sferu akcije. Od revolucionarnih stvari, do sada, prigrlili smo i primenili jedino štrajk – i jedino za štrajkom posežemo. Ovaj Komitet veruje da postoje i druga sredstva pored štrajka, kojima možemo da matiramo kapitaliste.»

Da bi se osigurao dobar ishod sukoba potrebno je – za pravo neophodno – da oruđe, instrumenti, alat, mašine i druga sredstva proizvodnje u prodavnicama, mlinovima, fabrikama, pekarama itd. takođe štrajkuju – drugim rečima, da se stave u «ne-radno stanje». Štrajkbreheri često dolaze na posao i nalaze ove mašine, alat, pećnice itd. u dobrom stanju, i to usled kardinalne greške štrajkača koji su – ostavivši «u zdravom stanju» ova sredstva proizvodnje – za sobom fatalno ostavili prvi razlog svog neuspeha.

Sada, započeti štrajk ostavljajući u normalnom radnom stanju mašine i druge instrumente za rad, za uspešnu borbu jednostavno znači mnogo izgubljenog vremena.

Usled toga će gazde, koje uvek mogu da se oslone na štrajkbrehere, vojsku i policiju, nastaviti da koriste mašine i polovina snage štrajka biće izgubljena.

Najvažniji deo štrajka, dakle, prethodi samom štrajku i sastoji se od dovođenja u nefunkcionalno stanje radne instrumente. To su prva slova abecede ekonomskog ratovanja.

Samo je tada igra između gazdi i radnika poštena i fer, jer je jasno da samo tada potpuna obustava rada postaje stvarna i donosi očekivani rezultat, tj. potpuni prekid radnih aktivnosti unutar kapitalističke radnje.

Da li o štrajku odlučuju najneophodniji radnici – oni iz prehrambenih struka? Četvrt litre benzina, ili druge lepljive i smrdljive supstance prosute ili razmazane po površini pećnice, i eto dobrodošlice štrajkbreherima i štrajkbreherkim vojnicima koji dolaze da peku hleb. Hleb će biti nejestiv, jer će mu opeke bar mesec dana

Protiv poslodavaca – lopova, proneveritelja, provalnika i trovača koji hoće da uključe radnike u svoje zločine, ili protiv zaposlenih koji – odbijajući da budu saučesnici u nečasnim i podlim postupcima svojih eksploatora – oslobađaju svoju savest i čine mušteriju opreznom?

5. Razne metode sabotaze

Razne metode sabotaze – Karnegi (Carnegie) i sabotaza – Nedovoljnost štrajka – Inteligentno paralisanje protiv glupog uništavanja – Kraj štrajkbreherstva – Pitanje života i smrti – Sabotaza vozača tramvaja – Krojači i krznari – Železničari i telegrafisti – Bezbrojne varijante sabotaze.

Do sada smo proučavali razne metode *sabotaze* koje je prihvatala radnička klasa bez obustavljanja rada i bez napuštanja prodavnica i fabrika. Ali *sabotaza* nije ograničena na to – ona može da postane, i postepeno postaje, moćna ispomoć u slučaju štrajka. Multimilioner Karnegi, kralj gvožđa, napisao je da «pretpostavljati da će čovek koji brani svoju nadnicu i životne potrepeštine mirno sedeti dok drugog stavlja u njegovo mesto, znači pretpostavljati previše».

Upravo to sindikalisti (industrijski junionisti) nikada ne prestaju da propovedaju, ponavljaju i proglašavaju.

Ali nema gluvljug čoveka od onog koji ne želi da čuje, a kapitalisti spadaju u tu kategoriju.

Istu opasku milionera Karnegija parafrazirao je i građanin Buske (Bousquet), sekretar Sindikata pariskih pekara, u članku u «*La Voix du Peuple*» (Glas naroda):

«Možemo da primetimo» – piše Buske – «da prosta obustava rada nije dovoljna za postizanje ciljeva štrajka.

Jedno od tih sredstava je i bojkot – ali je Komitet tvrdio da bojkot nije efikasan protiv gazda. Stoga je bilo neophodno da se nađe nešto drugo. I tu se pojavila sabotaza.

Navodimo iz istog izveštaja da «ova taktika dolazi iz Engleske, gde dobro služi u borbi engleskih radnika protiv njihovih gospodara.»

I, nakon navoda iz pamfleta za popularizaciju «samo polako» metode, o čemo smo pričali ranije, Komitet je nastavio:

«Ostaje da se definiše pod kojim uslovima predložimo *sabotazu* francuskim radnicima, i kako mogu najbolje da je primene u praksi. Svi mi vrlo dobro znamo da za povećavanje našeg ropstva gazde uvek biraju trenutke u kojima je za nas najteže da se suprotstavimo pritisku. U nemogućnosti da štrajkuju u uslovima potpune bede i dezorganizovanosti, radnici najčešće povijaju glave i predaju se. Umesto toga, uz sabotazu, oni više nisu ostavljeni na milost i nemilost gazdama – više nisu gomila mesa, gaženog nekažnjeno. Našli su način na koji mogu da potvrde svoju muškost i pokažu svojim ugnjetanima da su čak i radnici ljudi.

Sa druge strane, sabotaza nije tako nova stvar, kao što izgleda na prvi pogled.

Od nastanka sveta radnici su je individualno primenjivali, uprkos nedostatku metoda. Prosto instinktivno su uvek usporavali proizvodnju kad god bi poslodavci povećavali svoje zahteve. Čak i bez svesti o tome, svaki je radnik više-manje realizovao osnovno geslo sabotaze: ‚Za loše nadnice, loš rad‘. Za mnoge industrije može da se kaže da je zamena rada po jedinici proizvoda dnevnim radom zapravo zbog sabotaze. Ako je ova taktika već donela praktične rezultate, zašto ne bi došao dan kada bi postala organizovana pretnja?

Pa opet, ne treba misliti da su se gazde osigurale od sabotaže time što su zamenile rad po jedinici proizvoda dnevnim radom. Ova taktika nikako nije ograničena na rad po danu – ona može, zapravo, jednako da se primeni i na rad po učinku. Jedino što je u ovom slučaju sama linija akcije drugačija.

Smanjenje proizvodnje bi, naravno, značilo smanjenje nadnica – usled toga sabotaža mora biti primenjena pre na kvalitet nego na kvantitet proizvoda.

Na ovaj način, radnik ne samo da ne daje poslodavcu efekat rada veći od plate koju dobija, već uz to zadaje udarac i trgovini (potrošačima), što je jedina stvar koja poslodavcu omogućava da neograničeno uvećava svoj kapital – osnovu eksploatacije radničke klase.

Na ovaj način će eksploatator biti prinuđen da kapitulira, i ili ispuni zahteve radnika ili da preda sredstva za proizvodnju u ruke njihovih pravih vlasnika. Dva su slučaja rada po učinku na koje generalno nailazimo: slučaj u kojem se rad izvodi kod kuće, s oruđem koje obezbeđuje sam radnik, i drugi slučaj kada se rad izvodi u prostorijama poslodavca, gde oruđe i mašine pripadaju samom gazdi.

U drugom slučaju, sabotaži proizvoda može da se doda sabotaža sredstava za proizvodnju.

I ovde je objašnjeno strahovito osećanje koje je streslo kapitalističku klasu na prvi pomen sabotaže.

Neophodno je da kapitalisti znaju da radnik neće poštovati mašinu dok ona ne postane njegov prijatelj, koji će smanjiti fizički rad, umesto da bude – kao što je danas – neprijatelj koji mu oduzima hleb i skraćuje život.»

Bez ćutanja eksploatisanih koje im pomaže, bilo bi teško – ako ne i nemoguće – eksploatatorima da uspešno izvedu svoje prljave poslove. Ako uspevaju, ako mušterije padaju u njihove zamke i prevare, ako njihov profit od grudve postaje prava lavina, onda zahvalnost duguju ćutanju njihovih radnika.

Pa, sad, ovi nemi ljudi iz trgovinskih i industrijskih harema postaju umorni od držanja jezika za zubima. Oni žele da govore, a ono što žele da kažu je takve prirode da će stvoriti prazninu oko njihovih gospodara.

Ova će vrsta *sabotaže*, koja svojim običnim i blagim metodama nesumnjivo može da postane strašna za mnoge kapitaliste kao grubo paralisanje dragocenih sredstava proizvodnje, uskoro doživeti najveće širenje.

Upravo ovoj vrsti *sabotaže* najčešće se okreću građevinari otkrivajući greške u zgradi koju su završili – greške (ili prevare) koje je naručio poslodavac u svoju korist – šuplji zidovi, loš ili nižerazredni materijal, nedostatak delova ornamenata itd.

«Brbljivi» su i radnici na železničkim šinama i tunelima, koji će osuditi kriminalne nedostatke u konstrukciji i nosećim elementima.

«Brbljivi» su apotekari, mesari, prodavci u radnjama i ostali koji će, da bi dobili bolje uslove i nadnice, na sav glas obelodaniti prevare i trikove struke.

«Brbljivi» su radnici u bankama i na berzama, koji će osuditi mutne i prljave planove i poteze svih finansijskih mešetara.

Na masovnom mitingu koji su ovi poslednji držali prošlog jula u Parizu, njihov sindikat je izdao zvaničnu rezoluciju po kojoj su «svi zaposleni u bankama i na berzama pozvani da prekinu makar sa svojim profesionalnim ćutanjem, i da otkriju javnosti sve što se dešava u tim lopovskim jazbinama, finansijskim centrima.»

Sada bismo mogli da se zapitamo: šta bi o «brbljivosti» mogli da kažu pedantni moralisti koji osuđuju *sabotažu* u ime moralnosti?

Protiv koje od ove dve sukobljene strane će uperiti svoje optužbe – protiv poslodavaca ili protiv zaposlenih?

Sad, očigledno je da poslodavac ne može sam da sprovodi svoje manipulacije. Potrebna mu je pomoć, koja u ovom slučaju predstavlja saučesništvo. I on je nalazi među svojim radnicima i drugim nameštenicima. Logički sledi da gazda – želeći da uključi radnike u ove manevre, ali ne u njihovu korist i dobit – kakvo god da je polje njegove aktivnosti, od njih traži potpunu podređenost njegovim ličnim interesima i zabranjuje im da donose bilo kakve sudove o njegovim potezima, ili da se «mešaju u njegov posao».

Ako se tim potezima vrši prevara, radnici ne smeju da se mešaju – to nije njihov posao. «Generalno, radnici i nameštenici nisu odgovorni. Dok su plaćeni sve što treba da rade je da se pokoravaju», primećuje vrlo eksplicitno menadžer biroa Udruženja vlasnika restorana.

Kao posledica ove prefinjene prevare, radnik mora da odbaci svoju ličnost, zamrzne svoja osećanja, i da se ponaša da je glup kao mašina.

Svaka pobuna protiv primljenih naređenja, svako narušavanje profesionalne tajne, svako gnušanje nad – najblaže rečeno – nepoštenom praksom na koju je primoran, predstavlja za njega zločin protiv gazde.

Stoga, ako odbije da bude slepo i pasivno podjarmljen, ako se usudi da odbaci prljave delatnosti kojih oni žele da bude deo, smatra se da je – i prema njemu se tako i postupa – zaverenik u otvorenom ratu protiv svog poslodavca, i njegova savesnost se naziva *sabotažom*.

Međutim, ovaj način razmišljanja nije svojstven samo gazdama. Čak i radnički sindikati smatraju otvorenim aktom rata i *sabotaže* svako otkrivanje koje nanosi štetu interesima kapitalista.

Ovaj dosetljiv način odbijanja ljudske eksploatacije nazvan je posebnim imenom: sabotaža brbljanjem. Izraz nije mogao biti bolji ili značajniji.

Zaista, koliko ih ima koji su stekli pravo bogatstvo zahvaljujući sistemu ćutanja o kapitalističkim krađama!

U zaključku ovog izveštaja Komitet je predložio Kongresu sledeću rezoluciju:

«Kad god izbije otvoreni konflikt između poslodavaca i radnika, bilo usled preterivanja onih prvih ili zahteva ovih drugih, kada bi se štrajk smatrao neefikasnim i neprimerenim, radnicima se savetuje i preporučuje da primene bojkot i sabotažu – simultano – regulišući svoje akcije u skladu sa pomenutim razmatranjima.»

Skup je iščitavanje ovog izveštaja primio s aplauzom. I više od dozvole – naišao je na očigledan entuzijazam. Svi delegati su bili osvojeni – ni jedan glas neslaganja nije bio podignut da kritikuje ili navede bilo kakav prigovor, niti bilo kakvo zapažanje.

Delegat Federacije štamparskih struka nije bio među manje entuzijastičnim. Bezrezervno je odobrio predloženu taktiku i jasno je obrazložio, od čega nam je ostao samo ovaj šturi navod iz rada Kongresa:

«Sva sredstva su dobra da bi se pobedilo. Mogu da dodam da postoji mnoštvo načina kojima možemo da dostignemo naš cilj – jednostavnih za primenu, ako se izvedu oprezno i vešto. Ovim hoću da kažem da ima stvari koje je potrebno učiniti, ali ne i izgovoriti. Razumete me.

Znam da bih, ako bih bio otvoreniji, mogao da budem upitan da li imam pravo da uradim ovo ili ono – ali ako nastavimo da radimo samo ono što nam je dozvoljeno, nikad ništa nećemo postići.

Jednom kada revolucionarni metod bude prihvaćen potrebno je da imamo hrabrosti. A kada glava prođe, i celo telo mora biti povučeno.»

Vatreni aplauz je podvukao govor delegata Štamparskih struka, i nakon nekoliko opaski od strane raznih govornika, sledeći potez je predložen i jednoglasno sproveden:

«Sindikata zaposlenih u trgovini poziva Kongres da usvoji zaključke izveštaja Komiteta o sabotazi, i da ih primeni u prvoj prilici koja se ukaže.»

Krštenje *sabotaže* nije moglo biti povoljnije. I to nije bio trenutni uspeh ili varnica nekog hira, kao posledica prolaznog entuzijazma, jer jednoglasna simpatija s kojom je sabotaza prihvacena nikad posle nije povucena.

Na sledecem Kongresu u Renu 1898. ova taktika je, zapravo, ponovo jednoglasno potvrđena.

Medu raznim govornicima koji su, tokom debate, podržavali sabotazu, navešćemo mehaničara Lanša (Lanche), danas deputata u Parizu. Izrazio je veliko zadovoljstvo Saveza mehaničara Sene, koje je predstavljao, prihvacenom rezolucijom na tuluskom Kongresu u korist bojkota i *sabotaže*.

Delegat Federacije kuvara pogodio je centar kada je duhovito predstavio sledeći slučaj sabotaze:

«Kuvari jednog velikog pariskog restorana, usled nekih nesređenih razmirica sa gazdama, ostali su ceo dan na svojim mestima ispred zažarenih peći – ali u špicu, kada su se mušterije gomilale u prostorijama za ručavanje, u loncima se nije našlo ništa osim kamenja koji su se krčkali satima, zajedno sa časovnikom restorana.»

Čini nam se podesnim da navedemo sledeće odlomke iz izveštaja koji je zaključio diskusiju i koji je bio jednoglasno usvojen:

«Komiteta želi da naglasi da sabotaza nije nova taktika. Kapitalisti je praktikuju kad god im se isplati.

Lista bi stvarno bila dugačka i odvratna ako bismo nabrajali sve «trikove struke» ovih pohlepkih i besramnih poslovnih ljudi koji, skriveni u uglovima svojih radnji, ne samo da se trude najbolje što mogu da pljačkaju svoje mušterije, već ih često ujedno i truju.

Sa druge strane, nije potrebno poznavati sve sisteme – dovoljno je znati u kojim određenim ustanovama se takvi zločini vrše.

Zbog toga bi trebalo da se nadamo i želimo – u interesu opšteg zdravlja – da radnici u tim određenim strukama *sabotiraju* veštačku i nezasluzenu reputaciju svojih beskrupuloznih gospodara i tako nas upozore i stave u stanje pripravnosti pred ovim besramnim zlotvorima.

Ovde moramo samo kratko da primetimo da kuvari imaju mogućnost za još jednu vrstu *sabotaže* – pripremanje hrane na najbolji način, uz svu moguću pedantnu brigu i pažnju, i uz sva licanja koja predlaže kulinarska umetnost; a u javnim restoranima biti liberalan i darežljiv u pripremanju obroka.

Iz svega ovog jasno sledi da je za ruke koje rade u kuhinji, i prehrambene radnike uopšte, sabotaza potpuno u interesu mušterija.

Neki će možda prigovoriti da, na primer, kuvar koji otkriva neprijatne kuhinjske tajne i nehigijenu zapravo ne čini akt *sabotaže*, već jednostavno daje jasan i prost primer profesionalnog pristupa koji zaslužuje pohvalu i ohrabrenje. Ako je tako, ova dobra gospoda bi trebalo da budu oprezna, jer se takvim podsticanjem kreću po klizavom zemljištu iz kojeg naglo mogu da skliznu u ambis – tako mogu neplanirano i neželjeno da dođu do logične osude savremenog društva.

Prevara, izvrtanje, laž, krađa, foliranje i obmana pogon su i oslonac kapitalističkog društva; njihovo suzbijanje jednako je ubijanju samog društva.

Beskorisno je gajiti bilo kakve iluzije; onog dana kada se pokuša sa uvođenjem striktnog poštenja i savesne dobre volje u društvene odnose, na svim nivoima, ništa neće ostati na nogama – ni industrija, ni trgovina, ni finansije – apsolutno ništa!

ne tiče da li je hrana zdrava ili trula, da nije on odgovoran i da, stoga, pošto je plaćen, mora striktno da se ograniči na izvršavanje naređenja; konačno, pošto je njegovo odbijanje bilo neopravdano i oštro, od tog dana više neće moći da se oslanja na pomoć biroa u traženju posla.»

Ili umri od izgladnelosti, ili budi saučesnik u trovanju – to je dilema pred koju radnike stavlja Udruženje vlasnika restorana. Pored toga, to znači da udruženje poslodavaca, daleko od toga da osuđuje prodaju pokvarenog mesa, prikriva i brani tako nečuveno privređivanje, i s zlobnom mržnjom kažnjava svakog ko pokušava da spreči veletrgovačko trovanje svojih bližnjih.

Naravno, ovaj slučaj nije jedinstven, i u Parizu – kao i svuda drugde – vlasnik restorana koji beskrupulozno služi otrovnu hranu nije usamljen slučaj – pre je pravilo. Sa druge strane, premalo je kuvara koji imaju hrabrost da slede primer svojih pariskih kolega. Razlog za to je što pokazivanjem suviše savesnosti rizikuju da budu otpušteni i prokazani. Strah od nezaposlenosti toliko je jak da parališe mnoge umove, potkopava mnoge dobre odluke i ukroćuje mnoge pobune. Upravo zbog toga misterije kuhinja – bilo narodnih, bilo aristokratskih – nikad nisu obelodanjene.

Pa ipak, bilo bi od velike pomoći mušteriji da zna kakvu joj sumnjivu hranu serviraju! Zaista bi koristilo običnom čoveku da zna da je ragu od jastoga koji jede zapravo pripremljen od ostataka sinoćnjeg obroka, i to sa kostiju krabe precizno istruganih ostataka mesa, istucanim u limenim avanima i naposljetku obojenih rozom supstancom.

Takođe, sigurno bi mu bilo drago da zna da su *filets de cheveau* samo komadići nenormalno obojene govedine, obilno aromatizovani; da se otklanjanje i «osvežavanje» odvratnog smrada i ukusa trulog živinskog mesa vrši nabijanjem mesa na užarene ražnjiće; da je sav restoranski inventar (pribor za jelo, tanjiri, čaše, itd.) brisan salvetama koje su mušterije već koristile, itd.

Dovoljno je da pomenemo privatne i državne preduzetnike koji nikad ne sprovede svoj deo dogovora da će isporučiti prvoklasni materijal. Pored toga, nisu li smanjenja nadnica, koje gazde s vremena na vreme nameću svojim zaposlenima, upravo sabotaža stomaka radnika?

Već smo pokazali kako radnik instinktivno odgovara nemilosrdnim kapitalistima smanjenjem proizvodnje, tj. dovođenjem rada u proporciju sa oskudnim nadnicama.

Potrebno je da radnici shvate da sabotaža, da bi postala moćno oružje, mora biti praktikovana metodično i inteligentno.

Najčešće je dovoljno samo pripretiti njome, pa da se postignu korisni rezultati.

Ovaj Kongres ne može da ulazi u detalje njene primene. Ti detalji moraju da slede iz temperamenta i inicijative svakog od vas koji pripada posebnim strukama. Mi jedino možemo da ustanovimo principe, i da poželim da sabotaža uđe u arsenal proleterskog ratovanja protiv kapitalizma, zajedno sa štrajkom; i da ponašanje društvenog pokreta povećava tendenciju ka individualnoj i kolektivnoj direktnoj akciji, ostvarujući sve veću svest o sopstvenoj ličnosti.»

Treći i poslednji put sabotaža je ušla u vatru Kongresa 1900. godine na sastanku Konfederacije u Parizu.

To je bio uzburkan i problematičan period. Pod uticajem Milrana (Millerand), ministra trgovine, nastupila je devijacija, koja je imala svoje korene u privlačnosti političke mosći. Mnogi militanti su bili zavedeni korumpirajućom fascinacijom parlamentarizmom, i nekoliko radničkih organizacija je skrenuto ka politici «socijalnog

mira» koja bi, da je prevagnula, postala fatalna za sindikalistički pokret. Otvorena suprotstavljenost revolucionarnih sindikalista svakog dana je postajala sve izraženija. U okviru ove unutrašnje borbe, diskusija i glasanje o sabotazi bila je začetak njenog ispoljavanja.

Debata je kratko trajala. Nakon nekoliko govornika u korist sabotaze, jedan glas se javio da je osudi. To je bio predsedavajući Kongresa, lično. Rekao je da «da nema čast da predsedava, bio bio protiv sabotaze, koju je smatrao pre štetnom nego korisnom za radnike i odbojnom za čast mnogih od njih.» Da bismo ovu osudu ispravno ocenili, dovoljno je da primetimo da «čast» ovog neokaljanog moraliste nije ugrozilo to što je, zahvaljujući dobroj kancelariji Ministra Milrana, prihvatio unosnu službu u vladi.⁷

Predsedavajući Komiteta o sabotazi bio je protivnik. Ovako se izrazio:

«Moram da kažem nešto o sabotazi. Biću kratak i jasan. Divim se onima koji imaju hrabrost da sabotiraju eksploatatora. Moram, međutim, da dodam da sam se često podsmevao zabavnim pričama o sabotazi. Ali ja, lično, ne mogu da se usudim da uradim ono što su naši prijatelji često radili.

Zaključak je da – ako ja nemam hrabrosti da izvedem nešto – bio bi kukavičluk da navodim druge na to. I priznajem da se u aktu oštećivanja ili onesposobljavanja oruđa ili drugih stvari datih meni na brigu, ne radi o strahu od Boga koji paralizuje moju hrabrost, već o strahu od policije. Stoga, ostavljam na vama sudbinu *sabotaze*.»

Kongres se, međutim, *sabotazi* posvetio na drugačiji način od predloženog. Sprovedeno je glasanje, koje je dalo sledeći rezultat:

⁷ Radi se o g. M. Trih-Lapleni (Marcel Treich-Laplène), tadašnjem sekretaru Berze rada (Centralnog saveza) Limoža (Limoges), žestokom sledbeniku Gezda

Štaviše, upravo je s ovim namerama i rezultatima – tj. korisnim za mušteriju – *sabotaza* i primenjivana u mnogim strukama – naročito u onima koje se tiču prehrane i hrane uopšte.

Ako bismo na ista mogli da se žalimo, onda je to što *sabotaza* još nije postala svakodnevna praksa radničke klase u ovim industrijama.

Zaista je žalosno primetiti koliko često radnici učestvuju u najogavnijim trikovima protiv sopstvene braće i na štetu opšteg zdravlja, ne uviđajući veliku odgovornost koja na njih pada usled takvih akcija koje, neobuhvaćene krivičnim zakonom, ipak nisu ništa manje kriminalne.

Sledeći navod iz proglasa građanima Pariza, od strane Saveza kuvara 1905. godine, više od bilo kog argumenta osvetljava ovaj problem čitaocu:

«Glavni kuvar jednog poznatog restorana primetio je jednog jutra da je donešeno meso toliko pokvareno da bi predstavljalo ozbiljnu opasnost za one koji bi ga jeli. Shodno tome, obavestio je vlasnika, koji je međutim insistirao da se meso ispeče i servira kao i obično.

Kuvar, zgrožen takvim ciničnim ponašanjem, odbio je da bude saučesnik u svesnom trovanju mušterija, nakon čega je odmah otpušten zbog svojih savesnih stavova, a svi restorani Pariza obavesteni o njegovom otpuštanju. Drugim rečima, stavljen je na crnu listu. Za sada, ovaj incident otkriva samo sramni postupak jednog gazde nasuprot časnom postupku jednog radnika – ali su posledice toga toliko daleke i široke, i otkrivaju tako skandaloznu i opasnu solidarnost između vlasnika restorana, da nas obavezuju na osudu.

Kada se otpušteni kuvar ponovo pojavio u birou za zapošljavanje, koji je držalo Udruženje vlasnika restorana, upravnik mu je otvoreno rekao da se kuvara ništa

ili bilo kog drugog neprimerenog sastojka), mušterija nije – niti je mogla – da trpi štetu, već samo gazda pekare.

Zaista bi trebalo smatrati kupce za masu bespomoćnih budala, da bi se pomislilo da bi umesto hleba prihvatili neku nesvarljivu i smrdljivu masu. Ako bi iko iz nepažnje prihvatio takvu veknu, odmah bi je, naravno, vratio i zahtevao jestivu umesto nje.

Zbog toga možemo da zaključimo da je priča o staklu samo jedna maštovita ilustracija kapitalističkog argumenta smišljenog da diskredituje *sabotažu* uopšte, a naročito pekarski štrajk.

Isto važi i za pisanje dnevnih novina o bombi koja je eksplodirala 1907., novina čija je specijalnost izvrtanje činjenica o radničkom pokretu. Ove novine su objavile da je apotekar, kome je *sabotaža* bila manija, umesto prepisanih bezopasnih lekova davao strihnin i druge opasne otrove.

Protiv ovakvih priča – koje su prosto besramne laži – Savez apotekarskih radnika je opravdano protestovao.

U realnosti, da je apotekar imao nameru da primeni *sabotažu*, nikad ne bi pomišljao na trovanje pacijenata – to je delo koje bi nakon njihove smrti samom *saboteru* donelo zatvor, dok bi gazdu apoteke ostavilo potpuno neuznemirenim.

Umesto toga, apotekar koji bi stvarno hteo da *sabotira* gazdu znao bi kako da nađe drugačiji način; on bi se, na primer, rasipao hemijskim sastojcima prilikom pravljenja lekova, ili još bolje – koristio bi najbolje, najčistije i stoga najskuplje sastojke umesto jeftinih i oslabljenih, kakvi su najčešće u upotrebi.

U ovom drugom slučaju on bi se, štaviše, oslobodio saučesništva u šteti, na koje je najčešće primoran, prilikom pomaganja u *sabotaži* koju vrši gazda – zaista kriminalnoj – koja se sastoji u prodavanju lekova najnižeg kvaliteta, potpuno ili delimično nedelotvornih, umesto kvalitetnih proizvoda koje je prepisao lekar.

Stoga više nije potrebno dokazivati da farmaceutska *sabotaža* nije štetna, već upravo korisna za bolesne.

U korist sabotaže	117
Protiv	76
Praznih listića	2

Jasno završeno glasanje okončalo je period trudnoće teorijske infiltracije *sabotaže*. Od tada, nesumnjivo prihvaćena, potvrđena i zagovarana, *sabotaža* više nikad nije ispitivana na radničkim kongresima, zauzevši čvrsto mesto u mnoštvu ratnih sredstava, izmišljenih i praktikovanih od strane radnika protiv Kapitalizma.

2. Tržište rada

Tržište rada – Kapitalistički trikovi i zahtevi – Potražnja radne snage – Zaraćene strane u stalnom sukobu – Sudar dva sveta – Efekti društvene «kapilarnosti»

Iz svega što smo do sada rekli u skraćenom obliku, mogli smo da vidimo da je *sabotaža*, čak i u svom engleskom izrazu u vidu «Go Cannie», izvedena iz kapitalističke koncepcije ljudskog rada, koji se smatra robom.

Svi buržoaski ekonomisti su saglasni u podržavanju ove teorije i jednoglasno tvrde da tržište rada postoji baš kao što postoje i tržišta mesa, žita, ribe, itd. Usled toga, logično je da kapitalisti tretiraju «meso za rad» na isti način kao kad kupuju bilo koju drugu robu ili sirovi materijal – tj. trude se da ga dobiju po što nižoj ceni. Od toga, ako su premise istinite, nema ničeg normalnijeg.

Usled toga se sukobljavamo sa zakonom ponude i potražnje.

Međutim, kapitalisti – što je slabo poznato – očekuju da dobiju ne rad proporcionalan nadnicama koje plaćaju, već naprotiv, mnogo većeg obima, potpuno nezavisno od visine nadnice, zapravo – upravo najviše što radnik može da pruži. Drugim rečima, gazde

(Jules Guesde), potom postavljenom za Upravnika registra (oblasni činovnik) u Bordou.

očekuju da kupe ne datu količinu rada, odgovarajuću nadnici koju plaćaju, već samu radnu snagu, celokupnu snagu radnika: zaista, poslodavac iziskuje celog radnika – telo i krv, čilost i inteligenciju.

Samo, kada iznesu ovaj zahtev, oni zaboravljaju da je radna snaga sastavni deo mislećeg bića, koje poseduje volju i sposobnost da se odupre i reaguje.

Naravno, sve bi išlo fino i glatko za kapitalistički svet da su radnici nesvesni poput gvozdениh i čeličnih mašina čiji su sluge; i da, kao mašine, umesto srca i mozga imaju kotao ili dinamo.

Ali, nije tako. Radnici znaju kakve im pozicije nameće aktuelni društveni sistem – a ako im se i podređuju, to sigurno ne rade iz zadovoljstva ili pristanka. Oni znaju da poseduju određenu radnu snagu i, ako pristaju da je predaju poslodavcu u nekom određenom kvantitetu ili na određeno vreme, trude se da taj kvantitet ili period bude direktno proporcionalan nadnicama koje primaju.

Čak i među najmanje svesnim radnicima, čak i među onima koji nikad ne sumnjaju u pravo poslodavca da ih eksploatiše, pojavljuju se naznake otpora proždrljivosti kapitalista.

Eksploatatori su prirodno primetili tendenciju radnika da ekonomiče svojom radnom snagom – i to objašnjava zašto su neki od njih pribegli razvijanju takmičenja i sistema premija kao stimulansima za veću količinu rada.

Naročito su vlasnici građevinskih preduzeća – u Parizu pre svega – usvojili tu taktiku, koja je ipak od 1906. postala potpuno prevaziđena pošto su se građevinski radnici ujedinili u moćni sindikat. Plan se svodio na to da se na svakom građevinskom terenu i zgradi postavi radnik koji je tajno plaćen više od svojih drugova. On bi se tada trudio više od svih, pa bi bilo neophodno da se prati njegov ritam, kako niko ne bi bio potcenjen, nazivan lenštinom, ili otpušten kao nesposoban.

Ovakvo ponašanje pokazuje da gazde tretiraju svoje radnike gore nego mašine.

Zaista, one su kupljene uz garanciju jednog određenog posla, u toku određenog vremena, i vlasnici se ne pretvaraju da traže veći

ovog rata koji se vodi isključivo protiv eksploatatora. Primer efikasnosti *sabotaže* predstavlja njena metodična primena od strane pariskih berberina.

Pošto su u periodu tog poslednjeg konflikta obično šamponom prali kosu mušterijama, odlučili su da prošire takav sistem i na znakove na radnjama svojih gazdi. Ovim sistemom, koji se u pariskom slengu naziva *badigeonnage*⁸ izvojevali su ranije zatvaranje berbernica uveče, i nedeljno dan odmora, u skladu sa generalnim pravilom zatvaranjem svih radnji u određenom danu u nedelji.⁹

Radnici snažno insistiraju na specifičnom karakteru *sabotaže*, koji predstavlja nanošenje štete gazdi, nikako mušterijama, ali radnici moraju da se bore protiv lažljivosti kapitalističke štampe koja je suštinski zainteresovana da izokrene činjenice i predstavi *sabotažu* kao opasnost po javnost.

Niko nije zaboravio urnebes izazvan uvrnutim recitalima dnevnih novina o nekom hlebu koji je navodno sadržao komadiće stakla.

Sindikalisti su se upirali da objasne da je stavljanje staklene prašine u hleb prosto nedopustivo, glupo i kriminalno, i da pekari ne bi ni pomislili na nešto tako podlo. Pa ipak, i uprkos svim njihovim poricanjima i odbacivanjima kukavičnih laži, članak se urezivao u svest javnosti, okrećući protiv pekara javno mnjenje i mnoge ljude kojima je novinsko slovo sveta istina.

Zapravo, u svim fazama štrajka pekara, *sabotaža* je bila striktno ograničena na oštećivanje radnji, sita i pećnica. Što se tiče hleba, ako je ijedan napravljen a da nije bio jestiv (nepečen ili prepečen, neizmešen, neslan ili bez kvasca, ali nikad s zdrobljenim staklom

⁸ *Badigeonnage* (fr.) – izbeljivanje (*prim. prev.*)

⁹ Ne verujemo da je bi šamponiranje ili oštećivanje znakova deo *sabotaže* – da jeste, onda čak i lomljenje gazdinog zlatnog časovnika ili sečenje krajeva njegovog kaputa bilo *sabotaža*. Po našem shvatanju Pužeove definicije, *sabotaža* je samo usporavanje rada ili privremeno onesposobljavanje sredstava za proizvodnju, i trebalo bi da bude striktno ograničena na to. Nisu li berberini mogli da šišaju sat vremena, umesto pola sata, ili da koriste skupe tečnosti i parfeme umesto jeftinih, itd.? Radnicima ne treba *badigeonnage*, to ostaje – sifražetkinjama. (*primedba u engleskom prevodu*)

Bez reči, ovi radnici su otišli do obližnje mašinske radnje i sečenjem skratili svoje ašove – nakon čega su se vratili na posao, rekavši svojim gazdama: «Male plate, male lopate.» Međutim, ovaj oblik *sabotaže* odgovara samo radnicima plaćenim po danu rada. Zaista, više je nego očigledno da radnici plaćeni po proizvodu nemaju interesa u smanjivanju obima proizvodnje, jer bi u tom slučaju upravo oni bili prve žrtve svog pasivnog otpora.

Ovi poslednji, dakle, moraju da pribegnu drugim sredstvima i njihova pažnja mora da se usmeri na smanjivanje kvaliteta rada, ne kvantiteta.

U vezi s tim je «Bilten Berze rada Monpeljea» 1. maja 1900. izdao članak čiji je deo glasio:

«Ako ste mašinista, lako ćete s dva centa šmirgl-praha ili čak malo peska zaustaviti mašine i izazvati gubitak vremena i skupe popravke gazdi. Ako radite u kancelariji, nema ničag lakšeg od uništavanja komada nameštaja tako da vaš gazda ne primeti na prvi pogled. Krojač ne mora dugo da smišlja kako da uništi odelo ili komad odeće; vešti magacioner ili prodavac mogu da načine takve mrlje na odeći i odevnim predmetima, da izazovu prekid u trgovini ili otkaz naručene robe (niko ne zna ko je načinio grešku, a gazda gubi mušterije). Ruka koja radi u polju može povremeno da pogreši svojim motikom ili kosom, ili da zasadi loše seme itd.»

Kao što se vidi iz ovog navoda, *sabotaža* ima neograničene načine primene. Međutim, kakvi god da su, radnik koji ih praktikuje mora stalno da ima na umu da mu je jedna stvar zabranjena, tj. bilo šta što predstavlja štetu ili gubitak za mušteriju.

Sabotaža mora da bude usmerena na gazdu, bilo smanjenjem proizvodnje, bilo oštećivanjem i izbacivanjem iz upotrebe proizvoda, bilo onesposobljavanjem i paralizovanjem sredstava za proizvodnju – ali mušterija, ponavljamo, nikad ne sme da trpi štetu zbog

trud; pa ipak, kada angažuju radnike, od njih očekuju, kao što smo rekli, maksimum proizvodnih kapaciteta – i u snazi, i u sposobnosti. Ovaj nesklad, koji je osnova odnosa između radnika i gazda, osvetljava fundamentalnu suprotstavljenost interesa ove dve strane – borba klase koja poseduje sredstva za proizvodnju protiv klase koja, nemajući kapital, ne poseduje ništa osim svoje radne snage.

A i na ekonomskom polju, čim se eksploatisani i eksploatatori susretnu licem u lice, vidimo neiskorenjiv antagonizam koji ih razdvaja na dva suprotna pola i stoga njihove dogovore čini uvek nestabilnim i kratkotrajnim. Između ovih strana, zasigurno, nemoguće je sklopiti ugovor u jasnom i fer smislu te reči. Ugovor pretpostavlja jednakost ugovornih strana i njihovu punu slobodu delovanja – štaviše, određene karakteristike ugovora kontradiktorne su u sastavljanju dve strane koje se dogovore i potpišu nešto zarad pravih interesa obe strane, bilo u sadašnjosti ili budućnosti. Sad, kada radnik ponudi svoju radnu snagu poslodavcu, dve strane su daleko od toga da su na istoj nozi po pitanju nezavisnosti i jednakosti.

Radnik, opsednut neophodnošću da osigura sebi hleb – ako već nije u kandžama gladi – ne poseduje neometanu slobodu delovanja kakvu uživa njegov poslodavac. Štaviše, korist koju izvuče time što preda svoju snagu je samo trenutna u smislu da – iako obezbeđuje trenutni dobitak – nije teško shvatiti, sa druge strane, da rizik kojim se izlaže, u odnosu na vrstu posla koja mu je nametnuta, može da ugrozi njegovo zdravlje i budućnost.

Zbog toga između radnika i poslodavaca ne može biti nikakvih sporazuma koji zaslužuju naziv ugovora.

Onom što je sporazumno nazvano ugovorom o radu nedostaju specifične bilateralne karakteristike pravog ugovora. Zaista, nalazimo se pred čisto jednostranim ugovorom, koji favorizuje samo jednu stranu; drugim rečima, zaista se radi o ugovoru između lava i jagnjeta, po kojem jači (kapitalista) diktira uslove kojima slabi (radnik) iz nužde mora da se potčini.

Iz ovakvog stanja stvari nužno sledi da su na tržištu rada upravo samo dve zaraćene armije u stanju stalnog rata. Sledstveno tome,

svi dogovori i svi poslovni odnosi između njih moraju biti nesigurni i kratkog veka, u meri u kojoj su prethodno podriveni variranjem većeg i manjeg otpora sukobljenih strana koje ih sklapaju.

I samo zbog toga nikad neće biti između poslodavaca i radnika čvrstog i trajnog razumevanja, ugovora u pravom i poštenom smislu reči.

Između njih može biti postignuto samo primirje koje, prekidanjem neprijateljstava s vremena na vreme, uvodi trenutni prekid vatre u neprekidnom ratu.

Kapital i rad su dva sveta koji se svom silom sudaraju!

Naravno, može da se desi – i dešava se – da postoje prelazi jednog u drugi; zahvaljujući nekoj vrsti društvene kapilarnosti, neki begunci prelaze iz sveta rada u svet Kapitala, čak zaboravljajući i odbacujući svoje poreklo, i često zauzimajući mesto među najupornijim braniteljima njihove nove kaste.

Međutim, ovi tokovi ne umanjuju antagonizam između dve klase; interesi jedne i druge strane u igri dijametralno su suprotni, i ova se suprotstavljenost manifestuje u svemu što predstavlja nit ljudske egzistencije.

3. Moral bogataša i poroci siromaha

Moral bogataša i poroci siromaha – Žoresove (Jaures) autoritativne izjave – Radnička logika – Sentimentalne deklaracije – Srce buržuja je njegov sef – Što više napredujemo, više sabotiramo – Poslednje okretanje

Iz ove korenite razlike, čiju smo trajnost utvrdili, između radničke i kapitalističke klase, prirodno sledi različit moral.

Zaista bi bilo čudno da je između radnika i kapitalista različito sve osim njihovih morala. Kako neko može da tvrdi da bi delovanje i stav eksploatisanog radnika trebalo da budu prosuđivani i vrednovani u skladu sa merilom njegovog klasnog neprijatelja? To bi prosto bilo apsurdno.

Nemoćan da neprijatelja napadne frontalno, radnik pokušava sa strane, udarajući ga u najvitalniji centar: kesu za novac.

Kada ljudi koji, želeći da odbiju neprijateljsku invaziju, a nemajući dovoljne snage da se suprotstave armijama u otvorenom sukobu, usvoje taktiku gerile i zasede – tada gospodare zadesi borba sramna za velike armije, ali tako strašna i ubitačna da osvajači najčešće odbijaju da u svojim oponentima prepoznaju ravnopravnu drugu stranu ratnog sukoba.

Niti nas čudi to što regularne armije zaziru od gerile, niti smo zapanjeni strahom kapitalista pred *sabotažom*.

Zaista je *sabotaža* u društvenom ratu isto što i gerila u nacionalnim ratovima. Ona izrasta iz istih osećanja, odgovara i izlazi u susret istim potrebama i ima potpuno iste posledice po svest radnika.

Svako zna koliko gerilsko ratovanje razvija individualnu hrabrost, neustrašivost i odvažnost – isto važi i za *sabotažu*. Ona održava radnike uvežbanim, sprečavajući ih da se opuste u pogubnoj lenjosti – a pošto zahteva stalnu, neumornu akciju, prirodno je da razvija inicijativu radnika, da ga uvežbava da radi za sebe, usmeravajući njegovu borbenost.

Ovi i slični kvaliteti radniku su više nego potrebni, jer se prema njemu gazda ponaša kao napadačke armije koje krstare neprijateljskom zemljom: otimajući, pljačkajući i porobljujući sve što mogu.

Milijarder Rokfeler je kuduo ovu kapitalističku sposobnost – iako je, prirodno, i sam stalno praktikuje: «Problem s nekim poslodavcima je» – pisao je američki Krez – «u tome što ne plaćaju prave nadnice. Odatle tendencija radnika da manje rade.»

Ova tendencija redukovanja rada, koju je primetio Rokfeler (redukovanja koje i sam opravdava prekorevanjem poslodavaca), predstavlja upravo *sabotažu*, u najjednostavnijem smislu u kojem se predstavlja shvatanjima prosečnog radnika: usporavanje rada.

To možemo da smatramo instinktivnim i prvobitnim oblikom *sabotaže*.

Upravo je to 1908. u kompaniji *Beford* u SAD-u (Indijana) odlučilo stotinjak radnika koji su obavešteni da sledi smanjenje plata.

u srcu radničke klase i koje će regenerisati društvene odnose, sve dok je proleterski moral taj koji će regulisati društvo budućnosti.

Naravno, buržoazija je *sabotažom* pogođena u srce, tj. – udarena po džepu. Pa opet – i ovo kažemo bez ikakvih uvredljivih namera – dobra stara dama mora da se pomiri s tim i navikne na život u stalnom prisustvu *sabotaže*. Bilo bi zaista mudro od nje da izvuče najbolje što može od onog što ne može da spreči ili uguši. Pošto mora da se upozna sa idejom o svom kraju (makar kao vladajuće i posedničke klasa), bilo bi dobro da se upozna sa *sabotažom*, koja danas ima duboke i neuništive korene. Kao harpun ispaljen u bok kapitalističkog društva, ona će rasporiti i proliti krv ajkuli, sve dok se ova konačno ne izokrene na leđa.

Već jeste, a vremenom će biti sve više – opasnija od epidemije kuge – gora, zaista, od bilo koje strašne zarazne bolesti. Po društveno telo kapitalizma postaće opasnija i teža za lečenje nego rak i sifilis po ljudsko telo. Prirodno je da je sabotaža gnjavaža za ovo podlo društvo – ali je neizbežna i fatalna.

Nije potrebno biti veliki prorok da bi se predvidelo da ćemo – što više napredujemo – sve više *sabotirati*.

4. Probsti zlatni oklop

Probsti zlatni oklop – Kriticism Rokfelera (Rockefeller) – Protiv koga treba izvoditi sabotažu – Udariti na gazdu, nikad na mušteriju – Sabotaža pariskih berberina – Sabotaža proizvođača hrane – Kriminalni zahtevi nekih vlasnika hotela – Sabotaža brbljanjem – Ko će biti kriv: kriminalni poslodavci ili poštteni radnici?

Na bojnopolju – zvanom tržište rada – potrebno je uzvratiti neprijatelju jednako efektivnim oružjem. Kapitalista izlaže zlatni oklop udarcima neprijatelja koji, unapred znajući da je ofanzivno i defanzivno inferioran, pokušava da mu doskoči korišćenjem raznih veština ratovanja.

Istina je da – pošto postoje dve klase u društvu – takođe postoje i dva morala: buržoaski moral i proleterski moral.

«Prirodni ili zoološki moral» – piše Maks Nordo (Max Nordau) – «potvrđuje da je odmor vrhovna vrednost i ne definiše rad kao prijatan i slavan, osim što je neophodan za materijalno postojanje.»

Ali eksploatatori u ovakvom moralu ne nalaze nikakav profit. Njihovi interesi, zapravo, zahtevaju da mase crnče više nego što je potrebno i da proizvode više nego što im treba. Upravo zato što eksploatatori žele da prisvoje višak proizvoda.

Zbog toga su potisnuli prirodni moral i izmislili drugi umesto njega, koji su razvili njihovi filozofi, veličali njihovi demagozi, opevali njihovi pesnici – moral u kojem je besposlenost predstavljena kao izvor svih poroka, a rad kao vrlina.

Nepotrebno je i primetiti da je ovaj moral proizveden za proletersku klasu, jer se bogati – koji ga proklamuju – vrlo dobro paze da mu se ne podrede. Besposlenost nije porok, osim za siromašne. I u ime diktata i mandata ovog specijalnog morala oni moraju neprestano da se znoje, bez ikakvog odmora, u korist svojih gospodara. Sve što usporava hod proizvodnje, i svaki pristup koji ima tendenciju da umanjii poslodavčevu korist, okarakterisan je kao nemoralan.

Sa druge strane, sve što može da se okrene u korist gazde veliča se na sav glas. Tako, nikad dosta reči hvale za marljivost u najtežim i najjeftinijim poslovima, ili za najprostiju sitnicu koja čini poštenog radnika; ukratko, za sve ideološke i sentimentalne lance koji vezuju nadničara za kola kapitalizma, čvršće od gvozdenog lanca.

Pored toga, da bi dovršili svoj posao porobljavanja, glasno se obraćaju svim ljudskim taštinama. Sve karakteristike dobrog roba se veličaju i uvećavaju, čak su izmislili i moralnu nagradu – medalju ili diplomu radu – za najveselije pregaoce koji su se izdvojili fleksibilnošću svoje kičme, svojim hrišćanskim duhom mirenja sa sudbinom i svojom vernošću «gazdi».

Radnička klasa je prožeta ovim podlim moralom.

Od rođenja do smrti proleter je zatrovan njime. On usisava taj moral – u manje-više patvorenom mleku iz flašice, koje mu suviše često zamenjuje majčinsku dojku. Kasnije su mu zla istog morala ubrizgana u pažljivo odmerenim dozama, i upijanje se nastavlja na hiljade načina dok, pokopan u zajednički grob, proleter napokon ne usni svoj večni san.

Trovanje ovim moralom je najčešće toliko duboko i otporno, da su i ljudi oštrog uma i spretnog i jasnog razmišljanja zaraženi.

To je slučaj i sa deputatom Žoresom koji je, optužujući *sabotažu*, bio zaražen ovom etikom proizvedenom od strane kapitalizma. Tokom rasprave o sindikalizmu, u francuskom parlamentu 11. maja 1907. godine, izjavio je:

«Ako se radi o pitanju sistematske i metodične propagande za *sabotažu*, uz rizik da me podrže konzervativci, verujem da to neće stići daleko. *Sabotaža* je odbojna prirodi i težnjama radničke klase.

Sabotaža je pogubna po tehničku veštinu radnika, koja predstavlja njegovo pravo bogatstvo. Upravo zbog toga Sorel (Sorel), teoretičar i metafizičar sindikalizma, izjavljuje da čak i ako se sindikalizmu daju sva moguća sredstva, i dalje postoji jedno koje sam sebi mora da zabrani, a to je ono koje može da omalovaži i ponizi u radniku njegovu profesionalnu vrednost – vrednost koja je ne samo njegovo danas najveće blago, već i njegovo pravo na suverenitet u svetu budućnosti.»

Ova izjava Žoresa, čak i skrivena iza štita Sorela, je sve što on želi da bude – vidi metafiziku – samo ne izraz ekonomske realnosti.

Gde je u hrišćanskom svetu Žores sreo radnike koji po svojoj «prirodi i težnjama» lome vrat da bi predali svojim gospodarima svu svoju fizičku i mentalnu energiju, uprkos apsurdnim, odvratnim i sramnim uslovima koje im ovi drugi nameću i za koje ih vezuju?

Sa druge strane, kako «tehnička vrednost» i veština ovih hipotetičkih radnika može da bude ugrožena kada, shvativši jednog dana da su žrtve neljudske eksploatacije, pokušaju da joj se otrgnu i da više ne pristaju da podrede svoje mišiće i mozgove neprestanom crnčenju, potpuno u korist svojih gospodara? Zašto da rasipaju tu «tehničku vrednost i veštinu koja predstavlja njihovo bogatstvo»? Zašto bi od toga pravili poklon za kapitaliste? Nije li, zaista, logičnije da se – umesto da se žrtvuju kao jaganjci na oltaru kapitalizma – radnici bore i bune i, vrednujući najviše što mogu svoje «tehničke veštine», daju – sve ili deo – ovog «pravog bogatstva» po najboljim mogućim uslovima?

Na ova pitanja Žores nije dao nikakve odgovore, ne išavši dublje u problematiku. Ograničio se na deklaracije sentimentalnog tipa, inspirisane moralom eksploatatora, koje su ništa manje nego kritike buržoaskih ekonomista upućene radničkoj klasi zbog njenih ekstravagantnih zahteva i štrajkova, optužujući ih da štete nacionalnoj privredi.

Žoresova linija razmišljanja je zaista istog tipa – sa tom razlikom da umesto udaranjem u patriotsku žicu, pokušava da probudi i podstiče ponos, taštinu i umišljenost uzbuđenih i lakoumnih radnika.

Žoresov argument, štaviše, konačno stiže do nepriznavanja klasne borbe, jer ne uzima u obzir konstantno stanje rata između kapitala i rada.

Sad, čist zdravi razum sugerise da, pošto je gazda neprijatelj radnika, pripremanjem zamke za svog neprijatelja radnik ne čini loš ili nepošteni potez. To je priznato sredstvo ratovanja, jednako dozvoljeno kao i bitka prsom u prsa.

Usled toga, ni jedan argument posuđen iz buržoaskog morala ne može da presuđuje *sabotaži*, kao što ni jedan od ovih argumenata nema nikakvu težinu ili uticaj na rasuđivanje, poteze, dela, misli i težnje radničke klase.

Ako hoćemo o svim ovim stvarima pravedno da sudimo, ne smemo da potežemo za kapitalističkim etičkim kodom, već da se inspirišemo poštovanjem proizvođača, koje se svakog dana uobličava